



GÖTA HOVRÄTT
Avdelning 1
Rotel 14

DOM
2015-10-15
Jönköping

Mål nr
T 2134-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Linköpings tingsrätts dom 2014-06-16 i mål T 2345-13.

KLAGANDE

Diskrimineringsombudsmannen, Box 3686, 103 59 Stockholm

Ombud: enhetschefen Martin Mörk, adress som ovan

MOTPART

Region Östergötland (tidigare Landstinget i Östergötlands län), 232100-0040,
581 91 Linköping

Ombud: förbundsjuristerna Hampus Allerstrand och Pål Resare,
Sveriges Kommuner och Landsting, 118 82 Stockholm

SAKEN

Diskrimineringsersättning

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Med ändring av tingsrättens dom förpliktar hovrätten Region Östergötland att till M.L. betala diskrimineringsersättning med 20 000 kr samt ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 24 juli 2013 tills betalning sker.

Hovrätten ändrar tingsrättens beslut angående rättegångskostnader vid tingsrätten på det sättet att hovrätten bestämmer att Region Östergötland ska betala Diskrimineringsombudsmannens rättegångskostnader med, efter rättelse av felsummering i ingiven kostnadsräkning, 27 961 kr samt ränta enligt 6 § räntelagen från den 16 juni 2014 tills betalning sker. Av beloppet avser 24 840 kr ombudsarvode.

Region Östergötland ska betala Diskrimineringsombudsmannens rättegångskostnader i hovrätten med 15 775 kr samt ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för hovrättens avgörande tills betalning sker. Av beloppet avser 14 322 kr ombudsarvode.

Dok.Id 208628

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2223 550 02 Jönköping	Hovrättsgränd 4	036-15 69 00 E-post: gota.hovratt@dom.se www.gotahovratt.se	036-15 65 36	måndag – fredag 08:00-16:00

GÖTA HOVRÄTT
Avdelning 1

DOM
2015-10-15

T 2134-14

Region Östergötland ska stå för sina rättegångskostnader i hovrätten.

YRKANDEN M.M. I HOVRÄTTEN

Diskrimineringsombudsmannen har yrkat att hovrätten ska förplikta Region Östergötland att till M.L. betala 25 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 24 juli 2013 tills betalning sker. Diskrimineringsombudsmannen har vidare yrkat att hovrätten ska befria Diskrimineringsombudsmannen från skyldigheten att ersätta Region Östergötland för rättegångskostnader vid tingsrätten och förplikta Region Östergötland att i stället ersätta Diskrimineringsombudsmannens rättegångskostnader där.

Region Östergötland har motsatt sig att tingsrättens dom ändras.

Parterna har begärt ersättning för sina rättegångskostnader i hovrätten.

Hovrätten har den 2 februari 2015 gett tillstånd till målets prövning.

PARTERNAS TALAN OCH UTREDNINGEN I HOVRÄTTEN

Parterna har åberopat samma omständigheter och utvecklat sin talan på i huvudsak samma sätt som vid tingsrätten. Region Östergötland har förtydligat att de ekonomiska följderna för Region Östergötland av beslutet om avgift utgjordes dels av intäkterna från den högre avgiften, dels av att ett antal personer på grund av avgiften torde ha sökt andra vägar att komma över sin barnlöshet än insemination genom Region Östergötland. Region Östergötland har även förtydligat att Region Östergötland varken insåg eller borde ha insett att åtgärden kunde innebära diskriminering, eftersom Diskrimineringsombudsmannen år 2011 valde att inte driva ett då uppkommet ärende om Region Östergötlands differentierade avgifter.

Parterna har inte åberopat någon skriftlig bevisning. Diskrimineringsombudsmannen har i hovrätten, liksom vid tingsrätten, som muntlig bevisning åberopat förhör under sanningsförsäkran med M.L. Eftersom förhöret vid tingsrätten inte funnits inspelat, har M.L. hörts på nytt i hovrätten.

HOVRÄTTENS DOMSKÅL

Förbudet mot diskriminering på grund av sexuell läggning inom hälso- och sjukvården infördes efter att det hade konstaterats att skyddet mot diskriminering genom de direktiv som antagits gemensamt för Europeiska Unionen inte gav ett lika starkt skydd för alla i Sverige tillämpade diskrimineringsgrunder. Regeringen ansåg att skyddet skulle vara så likartat som möjligt för de olika diskrimineringsgrunderna, och då bedömningen gjordes att det inte fanns något hinder för medlemsstaterna att skapa ett starkare nationellt skydd mot diskriminering, beslutades att utöka diskrimineringskyddet i den svenska lagstiftningen (se överväganden i prop. 2002/03:65 s. 62–64 och prop. 2004/05:22). Det kan således konstateras att förbudet mot diskriminering på grund av sexuell läggning inom hälso- och sjukvården följer av nationell rätt, men det omfattas inte av några direkta EU-regler.

Har M.L. blivit utsatt för direkt diskriminering?

För att det ska vara fråga om direkt diskriminering krävs det, som tingsrätten har redovisat, att ett missgynnande har skett i förhållande till någon annan som är i en jämförbar situation samt att det finns ett orsakssamband mellan missgynnandet och diskrimineringsgrunden. Lika med tingsrätten konstaterar hovrätten inledningsvis att den högre avgift som M.L. fick betala innebär ett missgynnande av henne.

Hovrätten instämmer emellertid också i tingsrättens bedömning att M.L.s situation inte är jämförbar med situationen för en heterosexuell kvinna, vars partner inte kan producera funktionsdugliga spermier, och ansluter sig i stort till vad tingsrätten har anfört. Hovrätten får dock tillägga följande.

I förarbetena till diskrimineringslagen anförs bl.a. följande beträffande begreppet jämförbar situation. En jämförelse ska göras mellan hur den person som menar sig ha blivit diskriminerad har behandlats och hur någon eller några andra personer har behandlats. Endast om jämförelsen visar en avvikelse från hur någon annan person som befinner sig i en jämförbar situation har behandlats, kan behandlingen anses

utgöra diskriminering. Om det i det enskilda fallet kan anses rimligt och naturligt att olika individer behandlas lika, befinner de sig i en jämförbar situation. Begreppet jämförbar situation kan dock ha olika innebörd beroende på under vilka förhållanden diskrimineringen påstås ha skett. När det gäller t.ex. hälso- och sjukvård, blir i första hand vård- eller stödbehovet styrande för om två personer kan anses vara i jämförbara situationer (jfr. prop. 2007/08:95 s. 487–488). Jämförelsen ska inte ske på ett allmänt och abstrakt sätt utan specifikt och konkret med avseende på den berörda förmånen. I samband med införandet av rätten för lesbiska kvinnor att få assisterad befruktning gjorde lagstiftaren, som tingsrätten redovisat, uttalanden som talar för att bedömningen då var att situationen biologiskt sett inte är jämförbar när ett heterosexuellt och ett lesbiskt par söker insemination (se prop. 2004/05:137 s. 49).

Som tingsrätten anfört är M.L.s situation jämförbar med situationen för en heterosexuell kvinna vars partner inte kan producera funktionsdugliga spermier så till vida att de båda lever i en parrelation och att de inte kan få barn på naturlig väg, eftersom deras partner inte kan producera funktionsdugliga spermier. Naturligtvis är situationen också jämförbar på så sätt att de delar samma längtan efter att få barn tillsammans med sin partner. Hovrätten instämmer emellertid i vad tingsrätten anfört om att situationerna skiljer sig åt när det gäller anledningen till att deras respektive partner saknar funktionsdugliga spermier. Den heterosexuella kvinnans behov av insemination grundar sig på att hennes partner inte kan producera spermier på grund av en sjukdom eller skada, medan den lesbiska kvinnans behov av insemination grundar sig på att hennes partner saknar den biologiska funktionen att producera spermier. På de skäl som tingsrätten har anfört finner hovrätten att situationerna inte är jämförbara i diskrimineringslagens mening. Detta leder hovrätten till slutsatsen att M.L. inte har missgynnats i förhållande till någon som befinner sig i en jämförbar situation och att M.L. därför, som tingsrätten också har angett, inte kan anses ha varit utsatt för direkt diskriminering.

Har M.L. blivit utsatt för indirekt diskriminering?

Lika med tingsrätten finner hovrätten att Region Östergötlands taxa av år 2005 för insemination på icke medicinsk grund får anses vara neutral i sin utformning men i

praktiken endast avser insemination av lesbiska kvinnor. Frågan som hovrätten då har att ta ställning till är om avgiftssättningen kan motiveras med att denna haft ett berättigat syfte och att den är lämplig och nödvändig för att uppnå syftet på det sätt som Region Östergötland har gjort gällande.

I förarbetena till diskrimineringslagen uttalades bl.a. följande angående hur prövningen av om det föreligger indirekt diskriminering ska gå till (se prop. 2007/08:95 s. 491 f.). För att en åtgärd som typiskt sett har negativa effekter för en viss grupp ska vara tillåten ska två krav vara uppfyllda. För det första måste syftet vara objektivt sett godtagbart. Syftet måste vara värt att skydda i sig och vara tillräckligt viktigt för att motivera att det ges företräde framför principen om icke-diskriminering. För det andra måste medlet för att uppnå syftet vara lämpligt och nödvändigt, vilket innebär att, om det finns andra icke-diskriminerande handlingsalternativ eller medel för att uppnå ett i sig godtagbart syfte, utgör missgynnandet i princip indirekt diskriminering i strid med lagen. Intresseavvägningen anses innebära att exempelvis en bestämmelse kan prövas utifrån verksamhetsbehovet hos arbetsgivaren, utbildningssamordnaren, myndigheten etc. Utöver ett godtagbart verksamhetsbehov bör även tillämpning av regler som är avsedda att tillgodose viktiga samhällsliga intressen inom ramen för social- eller sysselsättningspolitiken anses generellt vara berättigade, lämpliga och nödvändiga. Domstolen ska således göra en proportionalitetsbedömning och bedöma om en åtgärd som i och för sig utgjort en särbehandling ändå kan anses proportionerlig med beaktande av andra motstående intressen.

Region Östergötland har gjort gällande att för det fall M.L. har missgynnats av avgiftssättningen har det funnits ett berättigat syfte och det medel som har använts har varit lämpligt och nödvändigt för att nå syftet. Region Östergötland har i denna del hänvisat till att Region Östergötlands huvudsakliga uppgift är att bedriva hälso- och sjukvård samt att det av regeringens nationella riktlinjer för vårdprioriteringar följer att regionerna ska göra en bedömning av den enskildes sjukdom och skada. Eftersom det lesbiska paret behov av assisterad befruktning inte har sin grund i en sjukdom eller skada, hamnar de enligt Region Östergötlands mening i en lägre prioriteringsgrupp än ett heterosexuellt par.

Under lagstiftningsprocessen som ledde fram till möjligheten till assisterad befruktning för lesbiska kvinnor berördes frågan om prioritering inom hälso- och sjukvården. I departementspromemorian hänvisades till de principer som antagits av riksdagen angående prioriteringar inom vården (prop. 1996/97:60 och bet. 1996/97:SoU14). Vidare anförde man att det för lesbiska par sällan lär vara fråga om något medicinskt behov av vård. Behandling med givarinsemination till lesbiska par ansågs därför falla inom den prioriteringsgrupp som omfattar vård av andra skäl än sjukdom, vilken inte bör finansieras med offentliga medel (se Ds 2004:19 s. 75–76). Av propositionen i samma lagstiftningsärende framgår att vissa remissinstanser riktade kritik mot vad som anfördes i promemorian. Det framhölls då att målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen, och det hänvisades till regeringens riktlinjer om vårdprioritering. Man uttalade att detta skulle vara utgångspunkten för bedömningen av vem som ska få tillgång till assisterad befruktning, liksom för andra prioriteringar inom hälso- och sjukvården, samt tillade att diskriminering på grund av sexuell läggning är förbjuden inom hälso- och sjukvårdsområdet (prop. 2004/05:137 s. 40–41). Vidare anfördes att det skulle vara en fråga för varje enskilt landsting att bestämma om möjligheten att få assisterad befruktning kan ske inom den befintliga verksamheten eller om den ska avgiftsbeläggas för patienterna (se a.prop. s. 54–55).

Det som anförts talar sammantaget, enligt hovrättens mening, för att lagstiftaren – när möjligheten till assisterad befruktning för lesbiska kvinnor infördes – var av uppfattningen att bedömningen om behandlingen skulle avgiftsbeläggas eller inte skulle avgöras utifrån de riktlinjer om hälso- och sjukvård som antagits och att det var en fråga för landstingen själva att göra denna prioritering av resurserna.

De riktlinjer om vårdprioriteringar som har antagits av regeringen – och som riksdagen ställt sig bakom – utgår från den enskildes behov av hälso- och sjukvård. Angående ofrivillig barnlöshet anfördes att det i de flesta fall ansågs finnas en påvisbar biologisk rubbning såsom ett resttillstånd efter tidigare sjukdom eller en pågående kronisk sjukdom och därmed ett klart hälsorelaterat behov. Vidare angavs att det finns en skyldighet för respektive landsting att göra prioriteringar för att fördela landstingets

resurser och att behovet av vård ska vara avgörande vid sådana prioriteringar (se prop. 1996/97:60 s. 32 och 36–37).

Som hovrätten har redovisat anser hovrätten att en grundläggande skillnad mellan en heterosexuell kvinnas behov av assisterad befruktning och en lesbisk kvinnas behov av samma behandling är att den förras behov grundar sig på en skada eller sjukdom. Utifrån denna skillnad måste, mot bakgrund av att regionernas uppgift i första hand är att bedriva hälso- och sjukvård, bestämmelsen om differentierad avgift för icke-medicinska och medicinska behandlingar genom assisterad befruktning anses ha kommit till med ett objektivt sett berättigat syfte. Det är Region Östergötland som då har att visa att regionens åtgärd har varit lämplig och nödvändig för att uppnå det berättigade syftet.

Som anförts ska hovrätten i denna del ta ställning till om åtgärden har varit lämplig och nödvändig för att uppnå syftet. Om det finns andra, mindre ingripande handlingsalternativ, för att ett i sig godtagbart syfte ska uppnås eller om särbehandling till och med skulle kunna undvikas, utgör handlandet i princip diskriminering i strid med lagen. Inledningsvis kan konstateras att intresset av att inte diskriminera väger tungt i den proportionalitetsbedömning som ska göras.

Av protokollsutdrag från hälso- och sjukvårdsnämnden i landstinget i Östergötlands län, vars innehåll är ostridigt mellan parterna, framgår att Region Östergötlands beslut om avgift grundar sig på att behandlingen för lesbiska par görs på icke-medicinsk grund och att det därför inte är självklart att den ska anses ligga inom landstingets sjukvårdsansvar. Vidare kan utläsas att kostnaden för inseminering uppgår till cirka 8 000 kr per behandlingstillfälle och att det inte bedömdes rimligt att helt undanta en sådan behandling från sjukvårdsansvaret. Ledningsstaben föreslog att kostnaden för behandlingen delvis skulle subventioneras från landstinget och att avgiften skulle vara 3 000 kr för maximalt två inseminationsbehandlingar per person. Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutade i enlighet med ledningsstabens förslag.

Det är hovrättens uppfattning att vårdprioriteringar i sig kan vara lämpliga och nödvändiga åtgärder. Den proportionalitetsbedömning som hovrätten har att göra ska

dock utgå från omständigheterna i målet. Det är enligt hovrättens mening inte tillräckligt att konstatera att Region Östergötlands rätt och skyldighet att prioritera vårdsökande är en lämplig och nödvändig åtgärd.

Det kan konstateras att det differentierade avgiftsuttaget bidrog till att syftet uppnåddes så till vida att det medförde en viss besparing, eftersom en större del finansierades av patienten. Emellertid har i målet presenterats uppgifter om att Region Östergötlands besparing till följd av bestämmelsen inte uppgick till mer än i genomsnitt 20 000 kr per år under den period som den differentierade avgiften tillämpades. Det kan vidare konstateras att avgiften var kraftigt subventionerad i förhållande till den verkliga kostnad som behandlingen innebar. Dessa omständigheter talar emot att avgiften var nödvändig. Även om Region Östergötland får sägas mot bakgrund av regerings- och riksdagsuttalanden från tiden före nuvarande diskrimineringslags tillkomst ha haft visst stöd för sin ordning med differentierad avgiftssättning, har Region Östergötland inte på ett övertygande sätt visat att fördelarna av det högre avgiftsuttaget uppväger nackdelarna av särbehandlingen. M.L. har därför indirekt blivit diskriminerad.

Diskrimineringsersättning

Högsta domstolen har i rättsfallen NJA 2014 s. 499 I och II uttalat att diskrimineringsersättning ska bestämmas i två steg. Först ska en ersättning beräknas, som ska kompensera den diskriminerade för det lidande som kränkningen har medfört (upprättelseersättningen), och därefter bestäms ett skadestånd som syftar till prevention (preventionspåslaget). Upprättelseersättningen ska med ledning av skadeståndsrättsliga principer bestämmas utifrån ett belopp som anses ge erforderlig upprättelse för diskrimineringen. Utgångspunkten för bestämmandet av preventionspåslaget är att detta ska vara lika stort som upprättelseersättningen. Preventionspåslaget kan behöva justeras, om det föreligger särskilda omständigheter, främst sådant som påverkar den grad av klander som diskrimineringen bör föranleda och som inte beaktats vid bedömningen av diskrimineringens allvar.

Den särbehandling som M.L. har utsatts för kan inte sägas ha varit grundad på ringaktning. Det har inte framkommit att M.L., vid sidan av att hon fick betala en högre avgift än en heterosexuell kvinna, skulle ha blivit bemött på ett negativt sätt. Den diskriminering som M.L. har utsatts för måste mot den bakgrunden anses ha varit förhållandevis lindrig men dock på sådan nivå att det finns skäl att gå över miniminivån för diskrimineringsersättning (se Högsta domstolens överväganden i rättsfallet NJA 2014 s. 499 II). Någon anledning att justera preventionspåslaget har inte framkommit. Hovrätten anser att diskrimineringsersättningen sammanlagt ska bestämmas till 20 000 kr.

Region Östergötland har gjort gällande att diskrimineringsersättningen ska jämkas, eftersom Region Östergötland inte insett eller borde ha insett att tillämpningen av de olika avgifterna kunde medföra diskriminering. Region Östergötland har som grund för jämkning anfört att Diskrimineringsombudsmannen tidigare har granskat avgiftsuttaget och då inte funnit skäl att vidta någon åtgärd. Enligt förarbetena till diskrimineringslagen ska möjligheten att jämka diskrimineringsersättningen tillämpas restriktivt, och den drabbades intressen ska beaktas (jfr prop. 2007/08:95 s. 554 f.). Hovrätten finner inte att det föreligger skäl att jämka diskrimineringsersättningen.

Rättegångskostnader

Med hänsyn till utgången i målet är Region Östergötland skyldig att betala Diskrimineringsombudsmannens rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten. Hovrätten bedömer att de belopp som Diskrimineringsombudsmannen yrkat är skäligena.

GÖTA HOVRÄTT
Avdelning 1

DOM
2015-10-15

T 2134-14

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1.

Överklagande senast den 12 november 2015

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Friedner och Charlotta Schelvander, hovrättsassessorn Lisa Johansson (referent) samt tf. hovrättsassessorn Johan Rud.

Hovrätten är enig.



SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE - DOM I TVISTEMÅL

Den som vill överklaga tingsrättens dom, eller ett i domen intaget beslut, ska göra detta skriftligen.

Skrivelsen ska skickas eller lämnas till tingsrätten. Överklagandet prövas av den hovrätt som finns angiven i slutet av domen.

Överklagandet ska ha kommit in till tingsrätten **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till tingsrätten och det måste ha kommit in till tingsrätten **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. **Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.**

Samma regler som för part gäller för den som inte är part eller intervenient och som vill överklaga ett **i domen intaget beslut** som angår honom eller henne. I fråga om sådant beslut finns dock inte någon möjlighet till anslutningsöverklagande.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i hovrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Hovrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står tingsrättens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till hovrätten varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om

1. den dom som överklagas med angivande av tingsrättens namn samt dag och nummer för domen,
2. parternas namn och hemvist och om möjligt deras postadresser, yrken, personnummer och telefonnummer, varvid parterna benämns klagande respektive motpart,
3. den ändring av tingsrättens dom som klaganden vill få till stånd,
4. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende tingsrättens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
5. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i hovrätten inte lagts fram tidigare, ska klaganden i mål där förlikning om saken är tillåten förklara anledningen till varför omständigheten eller beviset inte åberopats i tingsrätten. Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud.

Ytterligare upplysningar lämnas av tingsrätten. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

Om ni tidigare informerats om att förenklad delgivning kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

ANVISNINGAR FÖR ÖVERKLAGANDE

Den som vill överklaga ska göra detta skriftligen.

Överklagandet ställs till Högsta domstolen men ska inlämnas eller insändas till hovrätten. Skrivelsen ska ha kommit in till hovrätten senast den dag som anges under rubriken ”Hur man överklagar”. Någon tidsgräns gäller dock inte för beslut om häktning, kvarhållande i häkte, tillstånd till restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud.

Beslutet om skyldighet för någon att ersätta rättegångskostnader, ersättningsbeslut i övrigt samt beslut om avräkning av tiden för frihetsberövande får överklagas utan att man klagat på domen i övrigt.

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Kravet på prövningstillstånd gäller dock inte när Justitiekanslern eller någon av Riksdagens ombudsmän överklagar i ett mål där allmänt åtal förs.

Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen; eller
2. det finns synnerliga skäl till en prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvillan förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd meddelas i ett av två eller flera likartade mål, som samtidigt föreligger för bedömning, kan prövningstillstånd meddelas även i övriga mål.

I överklagandet till Högsta domstolen ska följande uppgifter lämnas

1. klagandens namn, postadress och telefonnummer,
2. den dom eller det beslut som överklagas (dagen för hovrättens avgörande och hovrättens målnummer),
3. den ändring som yrkas i hovrättens avgörande,
4. grunderna för överklagandet med uppgift om i vilket avseende hovrättens skäl enligt klagandens mening är oriktiga,
5. de omständigheter som åberopas för att prövningstillstånd ska meddelas, när sådant tillstånd krävs och
6. de bevis som åberopas med uppgift om vad som ska styrkas med varje bevis.

Skrivelsen bör vara egenhändigt undertecknad av klaganden eller klagandens ombud.